

Реалізація вищезазначених заходів щодо вдосконалення прогнозування соціально-економічного розвитку регіону дозволить, на наш погляд, підвищити якість розроблених прогнозів, забезпечити ефективне використання прогнозних розрахунків в управлінській діяльності регіональних органів влади.

На закінчення хотілося б звернути увагу ще на один важливий момент, який має політичне забарвлення і негативно впливає на виконання прогнозних функцій. Суть його полягає в тому, що прогнозування як важливий елемент стратегування часто розглядається органами державної влади як ефективний інструмент у конкурентній боротьбі з іншими регіонами за залучення державної фінансової підтримки та інвестицій. У результаті в регіональних стратегіях ставляться надто амбітні цілі і завдання, не підкріплені реальним потенціалом, а прогнозні розрахунки підлаштовуються під ці завдання.

Прогнозування в умовах реформування, переходу економіки на нові принципи функціонування, коли фактор невизначеності досить високий – складне завдання. Проте регіони України поступово накопичують знання та досвід з питань регіональних прогнозних досліджень, у тому числі в умовах настання кризових явищ, що, у свою чергу, може справити позитивний вплив на розвиток всієї системи стратегічного планування та державного управління.

УДК 332

Акімова Л.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та економіки природокористування НУВГП,

Акімов О.О., к.держ.упр., доцент, начальник відділу правового забезпечення Національної служби посередництва і примирення

БЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Істотний вплив на розвиток економічних процесів, у тому числі і інвестиційний, інноваційний розвиток економіки, згладжування і подолання кризових явищ може и повинна робити держава шляхом проведення відповідної бюджетної політики, формування і виконання бюджету на усіх рівнях. Так, одним з ключових чинників ефективності та дієвості соціально-економічної політики держави є раціонально побудована і збалансована бюджетна система. Вона забезпечує перерозподіл значних фінансових ресурсів і від напрямів їх спрямування і способів використання у значній мірі залежить економічний розвиток держави та реальне благополуччя громадян. За відсутності ефективної бюджетної системи економічна політика держави не буде дієвою. Власне, досвід економічного розвитку України є практичним підтвердженням цього. Нині бюджетна стратегія економічного зростання в Україні спрямована на проведення модернізації вітчизняної економіки, створення відповідних умов для підвищення її ефективності та конкурентоспроможності, довгострокового економічного розвитку, покращення інвестиційного середовища. Враховуючи зазначене, актуальним питанням залишається визначення відповідних інституційних засад подальшого розвитку бюджетної стратегії з урахуванням основних напрямів суспільного розвитку країни.

Адже на сьогодні, бюджетна система є одним із вагомих інструментів державного регулювання економіки. Від ефективності бюджетного процесу, формування бюджетної стратегії залежить успішність реалізації регулятивної функції держави, забезпечення економічного зростання. Довгострокова бюджетна стратегія виступає одним із інструментів бюджетної політики та визначається завданнями модернізації соціально-економічної системи країни. Метою бюджетної стратегії є забезпечення відповідного рівня соціально-економічного розвитку суспільства з урахуванням збалансованості державних фінансів, що реалізується через інститути бюджетного регулювання і державного фінансового контролю. Інституційне середовище визначає основні принципи, положення, згідно з якими відбувається економічна діяльність; поведінка суб'єктів економіки, динаміка попиту і пропозиції, економічного зростання, функціонування адміністративних і ринкових механізмів, управління трансакціями залежать від діючих у суспільстві інститутів.

Важливим є можливість адаптації інститутів до зміни середовища, адже функціонування будь-якої сфери економіки визначається природою її інституційної основи, яка складається з комплексу взаємопов'язаних правил і обмежень, тому без зміни інституційної моделі неможливо створити відповідні умови для спрямування суспільства на нову траєкторію розвитку. Перехід від традиційних правил до сучасних сприяє розвитку нових інститутів і установ; посиленню конституційних основ розвитку, регулювання відносин у законодавчому порядку, впорядкування інституційного середовища як сукупності політичних, правових, соціальних і економічних правил, що визначають межі, в яких здійснюється фінансово-економічна діяльність; удосконаленню бюджетного простору й бюджетних механізмів із метою підвищення ефективності їх впливу на соціально-економічні процеси у суспільстві. Економічні правила визначають форми організації господарської діяльності, в межах якої економічні суб'єкти формують інституційні угоди та приймають рішення про використання ресурсів; у бюджетній і податковій сферах до цих правил можна зарахувати пільги, встановлені терміни сплати податків, правила фінансування, кредитування, організацію бюджетного процесу тощо. Держава створює інституційне правове поле, що регламентує економічну поведінку суб'єктів економіки з допомогою відповідних нормативно-законодавчих актів, які регламентують правила формування, затвердження і виконання державного й місцевих бюджетів. Бюджетним кодексом України регулюються суспільні відносини щодо складання, розгляду, затвердження і схвалення звітів про виконання бюджетів усіх рівнів, а також контролю їх виконання [1].

Для становлення і розвитку національної економіки необхідне створення відповідного інституційного середовища, тобто тих правил і традицій, що дадуть змогу ефективно використовувати соціально-економічний та технологічний потенціали країни. Головною при цьому є роль держави, яка встановлює правила і формує громадянське суспільство, діючи відповідно до конституції та встановлених норм. Це дає можливість сформуванню стабільного і передбачуваного інституційного середовища. В плані реалізації поставлених завдань стали з'являтися нові інститути, однак, функціонуючи в існуючому інституційному середовищі, вони набувають дещо вироджені форми. До інститутів розвитку бюджетної системи можна віднести: середньострокове фінансове планування; бюджетування, орієнтоване на результат (програмно-цільовий метод); інститути росту та антикризового управління - стабілізаційні фонди (національні проекти); інститути взаємодії суспільного та корпоративного секторів економіки [2, с. 71-73].

Середньострокове бюджетне планування - це визначення головними розпорядниками бюджетних коштів на підставі Програми діяльності Кабінету Міністрів України плану своєї діяльності на середньостроковий період та обсягу необхідних коштів для досягнення поставлених цілей у середньостроковій перспективі. Середньострокове бюджетне планування є необхідним елементом впровадження програмно-цільового методу у бюджетному процесі. Перехід до середньострокового бюджетного планування дасть учасникам бюджетного процесу можливість узгодити свої стратегічні плани діяльності з наявними бюджетними коштами як у рамках підготовки проекту бюджету на відповідний рік, так і на наступні періоди, що сприятиме переходу до формування довгострокової бюджетної політики [3].

Бюджетування, орієнтоване на результат або програмно-цільовий метод є методом управління бюджетними коштами, відповідно до якого система планування та використання бюджетних коштів орієнтована на досягнення конкретних результатів, що дає змогу покращити якість державних послуг та забезпечити оптимальний розподіл бюджетних ресурсів в умовах їх обмеженості. Удосконалення застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі має бути спрямовано на забезпечення кількісного вираження очікуваних результатів виконання бюджетних програм, що сприятиме більш якісній оцінці ефективності різних програм і відбору тих, які матимуть максимальну ефективність за мінімальних витрат.

Інститути росту та антикризового управління або стабілізаційні фонди (національні проекти) запроваджено у складі державного бюджету на виконання Закону України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 31.10.2008 № 639-УІ. Стабілізаційний фонд - це фонд, формування якого відбувається у складі спеціального фонду державного бюджету, з метою забезпечення економічної стабільності, зменшення залежності економіки від негативних наслідків фінансової кризи. Згідно з ідеологією цього Закону Стабілізаційний фонд мав стати головним знаряддям антикризової реакції влади на проблеми в економіці та локомотивом, який виведе економіку з кризи. Застосування проектних підходів дозволяє забезпечити пріоритетність стратегічних інтересів суспільства перед інтересами та потребами, які диктує повсякденна політика, досягти міжсекторальної концентрації зусиль та ресурсів навколо визначених функціональних завдань. Досягнення в рамках проектів визначеності й прогнозованості державної політики створює підґрунтя для злагоджених дій держави та бізнесу в напрямі реалізації суспільно значущих завдань розвитку.

Таким чином можемо зробити наступні висновки, що в формуванні інститутів розвитку бюджетної системи України простежуються певні протиріччя. З одного боку, інститути формуються в руслі загальної тенденції укріплення державного рівня влади та посилення перерозподільчої функції державних фінансів. З іншого, держава з метою підвищення ефективності використання централізованих фінансових ресурсів здійснює спроби створення аналога конкурентного ринку при їх розподілі. Тому, необхідні подальші наукові дослідження, спрямовані на визначення основних напрямів і механізмів реалізації державної політики в системі державних фінансів з урахуванням особливостей інституційного середовища суспільства, що сприятиме повнішому розкриттю сутності фінансово-бюджетних відносин як вагомого інструменту соціально-економічного розвитку країни.

Література

1. Бюджетна система в інституційному середовищі суспільства / І. Я. Чугунов, Л. В. Лисяк // Фінанси України. - № 11. - 2009. - С. 3-11.
2. Малкина М. Эволюция институтов бюджетной системы в современной России / М. Малкина // Журнал институциональных исследований. - № 3. - Т. 2 - 2010. - С. 66-74.
3. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 р. N 538-р [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=538-2002-%F0>.

УДК 332

Балабан Є.В., *методист кафедри економічної та фінансової політики ОРІДУ НАДУ при Президентіві України*

ФОРМАЛЬНІ ТА НЕФОРМАЛЬНІ ПІДСТАВИ ВІДТВОРЕННЯ РИЗИКУ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

У термінології сучасного суспільствознавства поняття «ризик» займає одне з провідних місць. Значною мірою це пояснюється тим значенням для соціології, економіки та деяких інших гуманітарних наук розробок концепції «суспільства ризику», інтерес до якої став стійким після публікації У. Беком у 1986 році однойменної книги. Не менш важливим виявилися й підходи Е. Гіденса та Н. Лумана до означеної проблеми, кожен з яких суттєво розширив уявлення про природу ризику та об'єктивні підстави його зростання у сучасних умовах.

Незважаючи на те, що проблематика невизначеності та ризику неодноразово опинялася у центрі уваги суспільних наук, саме У. Беку належить ідея розгляду ризику, як фактору, що впливає на всю систему суспільних відносин, підкоряючи собі поведінку майже усіх суб'єктів суспільства. Таким чином він фактично запропонував підхід, за яким ризик належало розглядати не просто в якості фактору, що впливає на суспільну систему, а такого, що сам по собі має системний характер.

Така розстановка акцентів є досить важливою та символічною, оскільки вона переорієнтує дослідження з зовнішнього на внутрішній, з формального на сутнісний рівень. Насправді, поширена сьогодні постановка питання про ризик, як результат впливу зовнішніх факторів, є емоційно насиченою, але ж змістовно некоректною.

Згадана некоректність лише підсилюється завдяки широкому використанню математичного апарату, що обумовлене саме відсутністю чіткого розуміння природи ризику. Широкого розповсюдження набув підхід, за яким ризик є результатом дії на стабільну систему зовнішніх факторів, непередбачуваних за низкою своїх характеристик (наприклад, за силою свого впливу).

Недооцінка внутрісистемних процесів та переоцінка сил, що впливають на систему ззовні, вже призвела до тлумачення ризику, яке слабо корегується з концепцією «суспільства ризику». У більшості відомих нам випадків ризик продовжують трактувати як своєрідну загрозу щодо непередбачуваної втрати майна, здоров'я чи самого життя [1, 329-330].